

STADSNÄRA

LANDSBYGD

ERFARENHETER FRÅN
SAMVERKANSROJEKTET RUDEC
Rural Urban Development and Cooperation

Upplandsbygd
Leader

INLEDNING

I såväl Sverige som Europa finns det ett växande intresse för en integrerad syn på stad och land. Inom EU är detta samspel en central del i det övergripande policydokumentet för unionens rumsliga utveckling – där partnerskap mellan stad och land lyfts fram som en nödvändig komponent.

Den stadsnära landsbygden är en outnyttjad potential i arbetet för en hållbar utveckling. En riktad planering, men också en fördjupad dialog mellan olika aktörer, behövs för att utnyttja dess möjligheter.

Den stadsnära landsbygden påverkas av stadens närhet, på gott och ont. Med ökade krav på ekosystemtjänster och mångfunktionella lösningar i en hållbar stad finns det risk att konflikterna om marken i stadsranden ökar. Samtidigt medför stadens närhet värdefulla inkomstkällor för lantbrukets aktörer. För att nå ett långsiktigt hållbart markanvändande och företagande i den stadsnära landsbygden krävs därför en medveten planering, där samspelet mellan stad och land tas tillvara. I dag är situationen snarast den motsatta: områden i stadens närhet faller mellan stolarna inom planeringen, då de varken omfattas av de senaste årens vurm för stadsutveckling eller passar in i de satsningar som görs för landsbygdsutveckling.

Vad skulle krävas för att den stadsnära landsbygden skulle kunna erbjuda kreativa förslag och lösningar för att generera synergieffekter för både stad och land, där till exempel nya idéer för mångfunktionalitet prövades och där nya innovativa företag uppstod tack vare närheten mellan stadsbor och landsbrukare? För att nå dessa mål krävs, bland annat, en nära dialog mellan lantbrukets aktörer, planerare och politiker. Dialogen behövs för att reda ut missförstånd, ta del av varandras perspektiv, och få nya idéer som kan leda till projekt där mötet mellan stad och land tas tillvara. Landsbygden blir allt viktigare att förhålla sig till i den regionala planeringen. Därför finns det ett behov av ett bättre kunskapsunderlag om den storstadsnära landsbygden. Ur ett funktionellt perspektiv har landsbygden ett flertal regionala roller, hur dessa olika funktioner breder ut sig över regionens landsbygd varierar från funktion till funktion vilket gör det svårt att tala om en homogen landsbygd. Det kan istället vara mer meningsfullt att tala om olika regiondelar med varierande regionala funktioner.

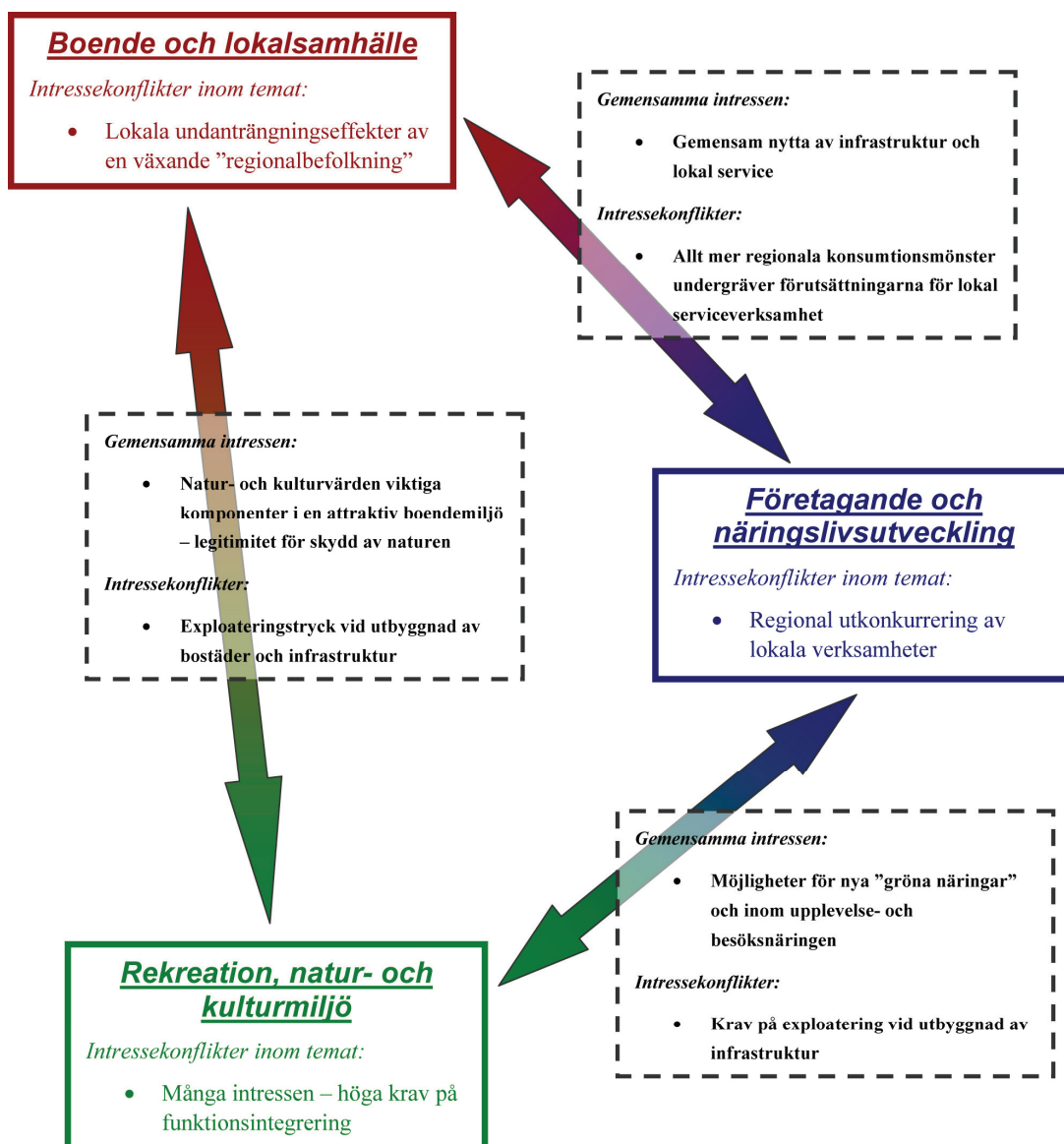
Ju fler funktioner som ska samsas på en och samma yta desto större är risken att fler och skilda intressen påverkar utvecklingen åt olika håll. För att säkerställa en god planberedskap är det viktigt att ha kunskap om dessa processer samt om de intressen som har inflytande över den storstadsnära landsbygdens regionala roller. Även om sambandet mellan stad och land ofta lyfts fram som en viktig aspekt i planeringssammanhang är det mer sällan som de faktiska flödena dem emellan beskrivs mer ingående. Ekologiska samband, arbetspendling och stadsbefolkningens beroende av landsbygden för rekreatiösa ändamål är de relationer som tydligast återkommer. Den storstadsnära landsbygdens utveckling har betydelse för regionen ur såväl ett ekonomiskt som ett socialt och ekologiskt perspektiv.

Relationer mellan stads- och landsbygder i en region

Landsbygdens roll i dessa relationer

Arbetsrelaterade flöden av människor	<ul style="list-style-type: none"> • Bostadsort för pendlare till staden • Arbetsplats för stadsbor
Marknadsrelationer och det regionala beroendet av service	<ul style="list-style-type: none"> • Marknad för urbana näringar och serviceinstitutioner • Lokaliseringsplats för näringsverksamhet och serviceinstitutioner
Rekreation och turism	<ul style="list-style-type: none"> • Plats för avskildhet och lugn för stadsbor • Plats för landskapsupplevelser • Utflykts-/turistmål för stadsbefolkningen • Arena för fritids-, idrotts- och andra fysiska aktiviteter
Regionala behov av mark för olika ändamål	<ul style="list-style-type: none"> • Mark för framtida användning för t ex rekreation eller stadsbebyggelse • Investeringsobjekt vid kapitalförvaltning • Plats för lokalisering av teknisk infrastruktur
Flöden av materiella resurser	<ul style="list-style-type: none"> • Plats för produktion av energi, livsmedel, vatten och andra råvaror • Mottagare av avfall och föroreningar från staden • Källa till föroreningar genom övergödning, högt bilanvändande, med mera • Del i det ekologiska kretsloppet, hemvist för en stor artrikedom och därmed garant för den biologiska mångfalden
Den regionala identiteten	<ul style="list-style-type: none"> • Bärare av historiska och kulturella värden • Källa till kunskap om naturen, kretsloppet, miljön, kulturhistoria, med mera
Sociala band	<ul style="list-style-type: none"> • Hembygd för utflyttare • Nod i nätverk av släkt- och vänskapskontakter • Mötesplats för olika grupper i samhället

STADSNÄRA LANDSBYGD

Erfarenheter från samverkansprojektet RUDEC, aktiviteter och lärdomar

CORK PÅ IRLAND 20-23 MAJ 2013

Upplandsbygd och Göteborgs Insjörike besökte utvecklingsbolaget SECAD. Totalt deltog 5 personer från Leader Upplandsbygd och Leader Göteborgs Insjörike.

Det stora intresset för SECAD handlade om stad/landsynergier och hur man med dessa förutsättningar arbetar med multifonder.

SECAD <http://www.secad.ie> grundades 1995 och är ett partnerskapsbolag (det finns 38 i Irland varav 5 i Cork) som har arbetat fram en professionell arbetsmetod där de arbetar med multifonder. Partnerskapet gäller statliga och lokala myndigheter, samhället och arbetsmarknadens parter såsom arbetsgivare, fackförening, jordbruk och miljö. SECAD finansieras av regeringen för att arbeta med bland annat landsbygdsprogrammet, lokalsamhällets utveckling, transporter på landsbygden, turism, jämställdhet och åtgärder för långtidsarbetslösa.

Ett behov uppstår i ett lokalsamhälle och några eldsjälar önskar att starta ett projekt kring detta. SECAD hjälper till genom att tänka brett och söka pengar från olika fonder och program. Projektet skraddarsys med hjälp av leadermetoden. De lokala satsningarna får stöd från flera håll och synergieffekter uppstår. Det är dessutom inte ovanligt att byborna ställer upp, både som volontärer som skänker sin tid och även frivilliga som donerar pengar.

För att citera Ryan Howard, SECADs VD:

Innan Leader, så fanns det många idéer men inga pengar. När Leader kom, så fanns det pengar och "då satte allt plötsligt fart"!

Enligt SECAD, så är de två viktigaste sakerna att satsa på inom de närmsta 40-50 åren: JOBB och MAT.

En sak som stod ut är att bedömningskommittéen består av frivilliga som ej arvoderas, bland annat ekonomer, bankpersonal, rektor, tidigare styrelseledamöter osv.

LÄRDOMAR:

Leader-andan" finns naturligt längre bort från storstaden. Bor man närmare staden behöver man "inte anstränga sig". SECAD har länge organiserat sig på ett mer företagsliknande sätt - att försöka utröna positiva och negativa aspekter av detta var inte det enklaste. Det är svårt att "direktöversätta" organisationen när vi inte vet vad förutsättningarna kommer att vara organisatoriskt i nästa programperiod.

BRYSSEL 23-26 NOVEMBER 2013

Utbildningsesän anordnades av Göteborgs Insjörike med besök hos bland annat ELARD - Stockholmsregionens kontor, West Sweden - Västsveriges representationskontor, ENRD - European Network för Rural Development, Sveriges ständiga representation, Europaparlamentet, Kommissionen och Mission of Sweden to Nato. Totalt deltog 47 personer från Leader Upplandsbygd och Leader Göteborgs Insjörike.

LÄRDOMAR: Efter grupparbete om hur vi ser på framtida programperiod i stadsnära landsbygd

- Vi vill få ihop landsbygd och stad.
- Se Leader som en motkraft till denna separation.
- Ömsesidig kunskap om varandras förutsättningar (landsbygd/stad).

Slogan → ”Ömsesidig utveckling av/mellan stad och land”.

- Fungerande kontaktnät.
- Anpassa Leaderorganisationen efter Sveriges förutsättningar.
- Politiker måste skapa förutsättningar: kommunalt → landsting (regionalt) → riket (nationellt).

Lyssna → samverka med näringsliv (ideellt, kommuner, privat).

- Metod: Se på Upplandsbygd som en förening som hjälper till.
- Staden vinner ofta på landsbygdens bekostnad. Stad och land vara varandras resurs.
- Ett hållbart land och ett hållbart samhälle – visionen ser vi i ett levande, attraktivt och fungerande framåtsträvande samhälle. Djup demokratisk förankring. Processerna får ta tid. Skynda långsamt.
- Princip: skapa mervärde. Samhörighet.

Underifrånperspektiv och kundfokus → expertstyrning ska ses som en komplettering till underifrånperspektivet.

Vad är viktigast, vad är vårt varumärke?

- Trovärdighet i alla led, Att vi förmedlar en utvecklande resurs, Med entreprenören i fokus
- Vårt mål är att stimulera.

Prioriteringar:

- Påverkans- och upplysnings- och utbildningsmodeller.
- Skapa tematiska utvecklingsgrupper. (exempelvis: bredband/ungdom).
- Hitta/skapa mötesplatser på landsbygden
- Riktad information till mottagare/målgrupp mot nya målgrupper.
- Tävling/utmärkelse (klimatanpassning, innovation)
- Hitta de gemensamma frågorna, bort med avundsjukan.
- Information (gamla och nya Leader samtidigt) goda exempel och inspiration.
- Enkel beskrivning – förenkla informationen.
- Nu kan vi visa resultat från tidigare period.
- Nya programmet – mer arbete utåt.

FINLAND 2-4 NOVEMBER 2013

Göteborgs Insjörike i samverkan med Bygdegårdarnas Riksförbund, Hela Sverige ska leva Göteborgsregionen, Studieförbundet Vuxenskolan samt representanter för projektet "Bygdegården - en kreativ mötesplats" reste till Vasa. Syftet var bland annat att utbyta erfarenheter med ett annat storstadsnära leaderområde. Besök hos bland annat SÖU - Svenska Österbottens Ungdomsförbund (motsvarande vår bygdegårdsrörelse) och leaderkontoret Aktion Österbotten.

LÄRDOMAR:

Leaderområdet Aktion Österbotten har under 2007-2013 arbetat enligt en flerfundsmodell, liknande den som diskuteras i Sverige inför kommande programperiod. Enligt föreningen fungerar det utmärkt att koordinera och förvalta flera program eftersom de ligger inom samma geografiska område. Styrkan i denna modell och organisation är att man når ut till fler invånare inom verksamhetsområdet. Man kan snabbt och effektivt ta fasta på olika utvecklingsidéer som finns, och inom organisationen snabbt besluta från vilket program åtgärderna kan finansieras. För att lyckas optimalt behövs ett kontinuerligt informationsflöde, anställdas kännedom om de olika programmen, samt regelbundna Teammöten.

19-22 SEPTEMBER 2014 kom deltagare från SÖU på återbesök till Göteborgs Insjörike. Vi besökte bland annat projekten Tidernas Tollered, Levande Lexby och årets Skördefest, och vi hann med att åka runt till tre av bygdegårdarna från projektet "Bygdegården - En kreativ mötesplats".

FINLAND 12-13 MARS 2014

Upplandsbygd reste till Leader Joutsentien Reitti, Tammerfors. Resan skulle se över möjligheterna med stadsnära landsbygd och hur de har arbetat med Tallinn och flerfondstänk. Totalt deltog tre personer från Leader Upplandsbygd.

LÄRDOMAR:

Man arbetar på ett helt annat sätt med företagsstöd och projektstöd där man aldrig helfinansierar ett projekt, utan delfinansierar det. Då programmen ser väldigt olika ut i Sverige och Finland var det svårt att finna bra synergieffekter mellan stad och land som blir överförbara.

SAMVERKAN MELLAN STADSNÄRA LEADEROMRÅDEN

Deltagare från både LAG och kansli i Leader Göteborgs Insjörike och Leader Upplandsbygd har även besökt varandras områden.

GÖTEBORGS INSJÖRIKE 25-26 APRIL 2013

Rundresor och information hos ett flertal av projekten samt grupparbeten kring temat utvärdering.

UPPLANDSBYGD 19-20 SEPTEMBER 2013

Rundresor och information hos ett flertal av projekten samt grupparbeten kring frågor om "Strategi från ett Makroperspektiv till ett Mikroperspektiv".

BÅTSAMVERKAN 4-5 APRIL 2014

Deltagare från Upplandsbygds projekt "Brigantinen Wetsera" hälsade på Göteborgs Insjörike och ett flertal av projekten som innefattar ångbåtar och elbåtar. Berättelser, erfarenheter och diskussioner fyllde två händelserika dagar kring bland annat båtarna Håfreström, Herbert och Säfvelången.

ERFARENHETSUTBYTEN

Kanslierna har dessutom träffats vid två ytterligare tillfällen. Dessa utbyten har främst fokuserat på funktionerna LAG och kansli i ett framåtsyftande perspektiv - och inte så mycket på stad/land.

LAG/KANSLIFUNKTIONERS LÄRDOMAR:

- Kul att se resultaten av vårt jobb!
- Vi jobbar på olika sätt, men tycker ändå ganska lika.
- Lätt att bli hemmablind, bra att träffa och diskutera med andra.
- Våra olikheter bygger och stärker oss. Det blir bättre, optimalare.
- Vi borde ha träffats tidigare.
- Man har inte tidigare reflekterat över att man kan göra på olika sätt inom LAG.
- Man är hemmablind. Är vårt sätt att jobba bäst? Kul att få se nya miljöer/arbetsätt.

KÄLLOR:

Den storstadsnära landsbygden – regionala funktioner och intressenter
En förstudie om landsbygden i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län ur ett regionalt perspektiv
<http://www.tmr.sll.se/Publikationer/2006/20063-Den-storstadsnara-landsbygden/>

